

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ars Semper Gaudendi

Demonstrata Ex Sola Consideratione Divinae Providentiae Et Per
Adventuales Conciones

Laetitiae Perfectae Artificium In Conscientiae Recta Efformatione
inuentum, & per Adventuales Conciones expositum ac demonstratum

Sarasa, Alfonsus Antonius de

Antverpiae, 1667

§. II. Imprimis diligens debet esse peccatorum omnium discussio. Ad hoc multum confert examen Conscientiae quotidianum. Exponitur ex Dauide quomodo & quam accuratè id faciendum, & qui fructus ex eo ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-11367

S. II.

Imprimis diligens debet esse peccatorum omnium discussio. Ad hoc multum confert examen Conscientiæ quotidianum. Exponitur ex Davide quomodo & quam accuratè id faciendum, & qui fructus ex eo existant.

12.

EXtra controuersiam est, eum cui aut in Reipublicæ, aut in priuati hominis scelera inquirendi commissa est prouincia, minime officij sui partes explere, si summatim id agat, prope- ratò & quasi per unctoriè. Non enim ea Principis mens est; & hoc non tam est scelera persequi, quàm nolle scire: adhibendam esse diligentiam & quidem sedulam nemo diffitebitur. At quanta requiratur, non facile est definire. Moralem adhibendam esse dicunt omnes, id est eam quam pro causâ grauitate, temporis locique opportunitate, & delinquentis viribus, quiuis vir prudens iudicio sano statuet adhiberi debuisse, atque adhibitam, suffecisse. Sic si graue homicidium in vrbe commissum sit, diligentem criminis disquisitionem non dicetur fecisse actor cui à Reipublicâ commissum id munus, si obuium quemque qui rumore rem perceperit, in plateâ interroget: partes tamen expleuerit, si quos oculos testes sciuerit, de crimine legitimè sciscitetur. Neque rursus muneri satisfecerit, si vt homicidam inuestiget, domum eius adeat, & per patentia cubicula oculum circumferat: satisfecerit verò, si ædium omnes angulos excusserit, si portas vrbs occluserit ne reus mature se subducat, si domos suspectas latebrarum adierit, eaque egerit quæ maturo iudicio facienda esse prudens vsus induxit, & Reipublicæ consuetudo confirmauit. His autem absolutis, etiamsi reus lateat, tamen diligens censebitur adhibita esse inquisitio: nam etiamsi reuerâ maior physicè adhiberi possit, non potest tamen maior moraliter, id est prudenter. Non enim vnus ob crimen, longo tempore, cum summo Reipublicæ incommodo, occludendæ sunt Urbis portæ; neque per vicinos pagos aut oppida circumducendi sunt satellites qui nocentem indagent, sumptibus im-

Diligentiam in inquirendis sceleribus à iudice est impendenda.

Sufficit moralis.

Quantum sit diligentia moralis.

mensis, labore improbo, spe exiguâ, neque quæ inquirentium impensis exæquetur.

Talis à
Conscientia
in peccatis
inquiren-
dis adhi-
berenda.

Idem planè de nostro dicendum est examine. Diligentem omnino debere esse præteritæ vitæ disquisitionem, quæ Confessione Sacramentali præmittitur, omnes dicunt, nemo diffitetur, & verò ratio quam attulimus id euincit. Sed quanta sit ea quæ requiritur inquirendi diligentia, non ita pronum est dispungere. Moralem sufficere vt credant omnes, tamen hoc etiam multos angit, quòd non satis commodè dicant se posse statuere, ecquando moralis illa, seu quæ à prudente viro dicenda sit sufficere, diligentia examini impensa esse censeatur.

Vt de hac
diligentia
securi sint,
quotidia-
num exa-
men fa-
ciunt viri
probi.

Huic incommodo obuiam vt irent viri sanctissimi, angoribusque vt se expedirent, non duxere expectandum donec ad Dei tribunal peccata confessuri, gratiamque Sacerdotis absolutione accepturi accederent. Sed vt de diligentia indagandis peccatis adhibitâ, quæ quidem Conscientiæ partes sunt, ipsis cõstaret, quotidianum actionum diurnarum examen Conscientiæ commiserè: satis magnum in inquirendo studium se posuisse iudicant, si quotidie in perperam facta inquirerent. Quod antequam exponamus, operæ pretium erit examinis huius & consuetudinem, & praxim, eiusque circumstantias ex optimo Dauide, & aliquando peccatore pessimo, intelligere.

Exemplo
Dauidi.

Enimuerò criminum sibi conscius, *Laborabat in gemitu suo, lauabat per singulas noctes lectum suum, lacrymis stratum suum rigabat*, donec placato tandem tam seriâ pœnitentiâ Numine, gratiæ sibi scelerum factæ, per Nathanum Prophetam legitime intimatam sententiam acciperet, audiretque optatissima illa verba *Dominus quoque transtulit peccatum tuum*. Verùm ne quæ fortassis, alia ab adulterio homicidioque crimina indulgentiam veniam interturbarent, summâ ipse accuratione in omnem antea vitæ, quin & elapsi diei actiones inquirebat, singulasque ad examen reuocabat studio peruigili, sensu animi, vt ipsemet fatetur, sanè acerbo. Iuuerit iudicii huius à Dauide instituti formam exponere.

Examini
no furum
tempus ac-
commoda-
cissimum.

Et quidem si tempus spectes, *Anticipauerunt, inquit, vigilias oculi mei*: id est, exactâ jam die dum nox incumbit, castrisque tuendis ex more militari vigiliæ solent disponi & circumduci; non sum passus ego maiorem arci meæ aut castris obseruandis curam

curam impendi; quàm Animæ. Itaque vigiles diligentiam præverti; & quando illi jam serâ nocte stationes vigiliis aptas incipiunt occupare, jam tum oculi mei in statione stabant, obseruaturi porrò non quid in palatio, sed quid in interiore mentis aulâ rerum ageretur, intenti in omnem partem velut in ordine dispositi satellites, ne quid hostile per diem irrepserit, & si irrepserit, ne per incuriam elabatur. Atque his ira rectè dispositis, tum verò inquit remotis arbitris, cessante negotiorum strepitu, tribunal domesticum ingredior, acturus deinceps causam meam, qui toto die egerim alienas. Atque eccum tempus examini instituendo accommodatissimum. Sera nox inquam, dum silent omnia. Numquam enim, quàm in silentio, loquitur Conscientia clariùs, aut sincerius exauditur. Non est igitur quod tempus examini præstitutum à Senecâ addiscamus, quod ex Davide haufimus. Si quid tamen auctoritas Philosophi adiciere possit ponderis, non grauabor adferre id quod de se testatur. *Vxor inquit hæc potestate, & quotidie apud me causam dico. Cum sublatum è conspectu lumen est, & conticuit vxor moris jam mei conscia, totum diem mecum scrutor, facta ac dicta mea remetior. Nihil mihi ipsi abscondo, nihil transeo. Quare enim quidquam ex erroribus meis timeam, cum possim dicere: Vide ne istud amplius facias, nunc tibi ignosco?* ita ille.

Sen l. 3.
de irâ.
c. 26.

Neque verò dissimulandus est Lipsij commentarius. *Sine admiratione inquit hoc numquam legi, homini tot negotiis, tot studiis, & vxore etiam districto, hanc tam arctam & quotidianam inquisitionem fuisse.* Ego autem vicissim miror, homines passim sapientes, ita se negotiis etiam alienis totos tradere, vt ne bonæ dici particulam quidem, eamque exiguam, summo, sibi que proprio negotio possint seponere. Frustraneum est autem omnia agere, præterquam sua; nec satis sanum est omnium meminisse, obliuisci verò sui. Hoc autem non est negotiis sese concedere, sed prorsus dare, imo & vendere.

Omnia sapiens debet aliquam dici particulam examini dare.

Verùm quamquam in excutiendo animo admiranda prorsus sit Senecæ diligentia & constantia; tamen non eum illi examini quod explicare proposuimus, intentum fuisse comperio. *E-* mendandis ille vitiis animi, erroribusque per diem commissis imposterum corrigendis incumberebat, non verò eluendis animæ maculis per peccata contractis. Hoc est quòd molliori se tractat

18.

Aliud Senecæ examen, aliud nostrum.

erat manu, dixisse contentus, *Vide ne istud amplius facias.* Et quamvis fructus hic sit examinis, vt mox dicam, non pœnitendus; tamen cum ad reconciliationem cum Deo faciendam maxime spectet, hæc quam tractamus Conscientiæ inquisitio, altius assurgendum est, & ad Dauidem ieducenda est oratio, vt pœnitentis hominis, ad tribunal Conscientiæ stantis specimen quod imitemur habeamus.

Humilis sit corporis, & animi examinantis se compositio.

Cum itaq; tempus examini deputatum aduenisset, *Prohibebam* 19. inquit *aspectum oculorum meorum.* Ita legit Hieronymus, vbi vulgata habet *Anticipauerunt vigilias oculi mei.* Compositionem animi & corporis describit Dauid. Non enim quasi si Regem sese meminisset, alto incedit supercilio; sed rei adinstar, cui apud Iudicem dies dictus est, *prohibebat aspectum oculorum.* Oculos nimirum claudit, vt ne animus euagetur, seduloque attendat actõri quid respondeat. Rursus quia de rationibus dandis conueniri se percipit, *aspectum oculorum prohibet*, deiecit nimirum oculos suspecta sibi scelerum mens, fastum contrahit, ceruicem dimittit, veroque pœnitentis habitu misericordiam inueniendis criminibus deprecatur. Et hæc quidem corporis constitutio. Interim si animi compositionem inquiris, *Turbatus sum* inquit *& non sum locutus.* Perculsa nimirum iudicij expectatione hærebatur mens; neque quidquam pro se locuta, totam actionem, defensionisque & accusationis rationem, non insanis animi perturbati affectionibus, sed soli Conscientiæ suæ committebat. Interim turbatus, id est, anxius rei totius exitum expectabat. En veram, id est humilem submissamque seriõ & sincerè examinandæ mentis speciem. Ita prorsus examini sistendus est animus; humilis omnino & suspectus sibi.

Colligenda mens est per serias æternasque variationes.

Stante sic pro Conscientiæ subfelliis animo, oculis fastuque penitus dejecto, ad instar rei, crimen ipso habitu propè confitentis: tum verò incipit actio. Conuocantur vndique tacinorum testes, & in iudicium producantur, reo opponendi. Qui testes inquires? nulli admodum, nisi cogitationes tuæ, ex memoriæ ædibus excitæ. En accusationis formam. Cum sic, *turbatus starem*, inquit Dauid, nec quidquam pro me loquerer, *Cogitavi dies antiquos, & annos æternos in mente habui.* Ne quæ fortè præteritæ diei transactorumque negotiorum, aut voluptatum perceptarum phantasmata mentem interturbarent, seriamque rerum mearum disquisitionem

nem ad se traherent, & sententiæ ferendæ feueritatem, interuerterent: ad fugandum, inquam, insana hæc phantasmata, mentisque atrium perpurgandum, *annos æternos in mente habui*; iisque præteritos vitæ dies componens, æternos scilicet & numquam transituros annos cum diebus antiquis & vetustate suâ jam collapsis comparans; tum demùm, *antiquos dies*, id est, præteritas delicias cœpi detestari, cùm earum vanitatem æternis deliciis compositam cœpi agnoscere. Rursus, *cogitavi dies antiquos*, quos perdididi; imò per quos me perdididi: *Et annos æternos*, quos per antiquos dies, & noua scelera amisi, malo meo edoctus *in mente habui*. Hæ aut similes sunt cogitationes seriæ, quibus per diem collecta negotiorum phantasmata sunt fuganda, ne examinanti se obstrepant. Beneficiorum interim Diuinorum memoriâ colligendus est animus, vt sese ad errores in eius obsequio commissos inquirendos, detestandos, & emendandos, promptius liberaliusque extendat.

In ipso examine omnia, etiam occulta educenda sunt crimina.

Tum demùm omnibus sic ritè dispositis, instituenda est actio. 21.
Non enim sufficit antiquos dies, imò nec recenter præteritum, generatim tantùm & superficietenus percurrere; immorandum est rebus singulis. Itaque, inquit Dauid, *Meditatus sum nocte cum corde meo, Et exercitabar, Et scopebam spiritum meum*. Exercebat enim uerò se accuratus sui censor, quasi qui reum interrogationibus variè versat, vt facti veritatem eliciat; & idcirco *scopebam*, inquit, *spiritum meum*. Atque hoc primum in examine instituto obseruandum est, vt sit imprimis veritatis curiosum, & accuratum. Non enim, vbi penitus mundandæ sunt ædes, sufficit fordes quæ pavimento insident omnium oculis conspicuæ, leui manu euerrere: perscrutandi sunt anguli; sedilibus etiam scriniisque; imò & lectis subjectæ educendæ sunt scopis fordes; isthic enim agglomerantur sæpiùs, quàm in patente cubiculi areâ. Non est quod me clariùs explicem. Occultæ sunt lectorum, scriniorumque fuligines; in occulto sunt quæ isthic perpetrantur scelerum machinationes, & tamen notæ nimium quàm vt eas hîc exponere necesse sit. Educenda sunt tamen omnia; suisque è latebris extracta, sistenda sunt Iudici, vt omnium accuratissima ratio habeatur. Hoc est quod, *exercitabatur* Dauid, dum durus exactor incumbit operi; & non demulcebat blanditiis, sed *scopebat spiritum suum*.

Ibid. v. 7.

Proponendus est itaque sibi ipse animus, totaque præteriti diei

22.

T t

*Notee dili-
genter quâ
iuerit, &
quomodo in
errores cõ-
missos inci-
derit.*

diei aut temporis ratio oculis opponenda : agendumque id quod de mysticis animalibus testatur Propheta Ezechiel, *Vnumquod-
que coram facie suâ ambulabat.* Quòd teste D. Gregorio non tan-
tùm significat, ambulasse non cæco modo, seu quâ ducebant o-
culi ; quasi si duces oculos tantummodò sequerentur ; sed &
coram facie suâ ambulabant, quasi suismet oculis objecti & oppo-
siti ; sic vt nusquam mouerent pedem, quin eos ambulantes, se-
querentur censores oculi, qui duces antè in agendo fuerant. E-
gregium enimverò Conscientiæ prototypum. Ducit animam Con-
scientia ; & tamen quam ducit, quasi si sequeretur, obseruat. Dux
iraque est actionum omnium, & tamen censor. Non ergo eun-
dum est tantummodò quâ ducit viâ, & quâ videt Conscientia
esse eundum ; sed & videndum est sedulò, quâ eatur. Audi Gre-
gorium. *Omnis justus qui vitam suam sollicitus aspicit, & conside-
rat quantum in bonis quotidie excrescat, aut fortasse quantum à bo-
nis decrescat ; iste quia se ante se ponit, coram se ambulat : quippe
qui vigilanter videt utrum surgat & defluat. Quisquis vero vi-
te suæ custodiam negligit, discutere quæ agit, quæ loquitur,
quæ cogitat aut despicit aut nescit ; coram se iste non ambulat ;
quia qualis sit in suis actibus aut moribus, ignorat.* Ita Gre-
gorius.

Ezech. 1.
v. 12.

D. Greg.
hom. 4. in
Ezech.

*Primus
fructus hu-
ius exami-
nis est pru-
dens futuri
cautio.*

Ex quibus liquet, illud te imprimis ex quotidiano hoc exami-
ne relaturum commodi, vt naturali Prudentiæ magnum exerci-
tatione hâc adjecturus sis quotidie incrementum ; maioremque
deinceps circumspectionem actionibus tuis, imò & vestigiis sis
allaturus, vbi te videris pedem fefellisse, & discriminis oppidò
incuriosum, temerè imò & miserè fuisse prolapsum. Fructum
hunc primum examinis egregiè exaggerat D. Augustinus. *Siqui-
dem, inquit, necessaria nobis est circumspectio Examini ; quatenus
per experientiam eorum quæ fecimus, ad ea quæ agenda sunt, cau-
tiores reddamur.* Certè si quid de me addere liceat, experienciâ
mihi compertissimum est, ex nullis librorum aut sapientissimo-
rum vitorum effatis scriptisque sententijs, te quæ ad Prudentiæ
virtutem in te augendam pertinent, facilius luculentiusque peti-
turum, quàm ex te : si nempè cogitationes tuas sedulò attendis ;
si quæ subito inuadant animum, quæ verò morâ temporis & pau-
latim obrepant, consideras : rursus si quomodò incipiant, quo-
modò immorentur aut menti aut phantasiâ ; denique si quomodò
tandem

23.

D. Aug. 11.
de Spir. &
ani. 10. 3.

*Prudentia
optimè a-
discitur ex
seipso.*

tandem desinant aut evanescant, non incuriosè circumspicis. Hunc itaque librum, te inquam, inspicere, huic incumbere, & tandem sapias. Sed ea est nostra infelicitas, quòd velimus sapere, non ex nostro, sed ex alieno. Hinc euagamur per omnia, labore immenso, fructu exiguo: & cum omnibus loquimur libentiùs, quàm nobiscum. Atque idem in plurimis scientiis video contingere, alienis ingeniis immergimur, iis inhæremus, eorumque inuentis delectamur; nostram interim mentem contrahimus, nec in cogitationes proprias explicamus. Verùm hoc hunc non ago, contentus indicasse quæ via ad Prudentiam consequendam sit expeditissima, & ad mores distortos imposterum corrigendos facillima; accurata nimirum actionum suarum discussio.

24. Rationem mihi dat Seneca, sanè luculentam. *Faciebat hoc Sextus, inquit, ut consummato die, cum se ad nocturnam quietem recepisset, interrogaret animum suum: Quod hodie malum tuum sanasti? cui vitio obstitisti, quâ parte melior es?* Tum verò ad rem meam subjicit; *Desinet ira, & erit moderatior* (idemque de alijs animi vitiosis affectionibus intellige) *que sciet sibi quotidie ad iudicem esse veniendum.* Optimè protectò; nihil enim agitur circumspiciùs, quàm cuius breui strictissima danda est ratio. Hic fructus primus examinis quotidiani. Quem quia Seneca percepit & degustavit, exclamat præ gaudio, & non abs re: *Quid ergo pulchrius hæc consuetudine excutiendi totum diem? Qualis ille somnus post recognitionem sui sequitur? quàm tranquillius, altus ac liber; cum aut laudatus est animus, aut admonitus; & speculator sui censorque secretus cognoscit de moribus suis?* Ita exclamat fructum expertus, qui tamen nihil habet naturâ maius. Quid ergo dicturum putatis, si altiorem illum percepisset, ad quem Christiani conhitimur, reconciliationem, inquam, offensi Numinis, cuius hoc examen fundamentum esse ostendimus? Hoc igitur breuiter persequamur.

Circumspecte fit, cuius breui danda est ratio.

25. Atque adèd dico, examinis nostri, non tam Philosophici quàm Christiani fructum secundum esse, quemque summoperè æstimandum iudico, pacis & gratiæ à Deo sceleribus consequendæ non tantùm initium exinde oriri, sed & authenticam assertionem, (prout antè tetigi) quâ quis securus esse possit, dum pro Confessionis tribunali ad pedes Sacerdotis futurus est supplex, munere suo in examinandis sceleribus ritè legitimeque defunctum se; quando-

Secundus fructus examinis quotidiani est securitas de diligentia inquirenda legitime adhibita.

quandoquidem singulorum dierum acta, quotidie ad Conscientiæ examen nocte ingruente reuocarit. Ecquæ enim major diligentia adhiberi potest à mercatore rerum suarum satagente, quàm si accepti expensique rationes singulas quotidie referat in commentarios? Nulla sanè major ab hominum vllò prudenter exigitur. Quid si ergo quis quotidianâ curâ, peccata singula quæ vesperi occurrunt, scripto mandarit; an non etiam ille de diligentia examinandis sceleribus allatâ, tutus omninò esse poterit, sibi que omnimodis persuadere, ita se perfunctum examinantis munere, ut à Deo nihil præterea possit exigi? Ita videtur inquis. Atqui, uti Theologorum nemo negarit, omnesque asseuerant, Deus nullâ vmquam ratione exigit, ut quis quotidie peccata sua scripto committat, eorum ut reminiscatur fidelius, tum cum Confessione Sacramentali subjienda fuerint. Nusquam, inquam, tanta accuratio præscribitur, imperatur, imò ne suadetur quidem, ob varia quæ exinde obuentura sint incommoda. Itaque cum examini quotidiano sola desit peccatorum exscriptio, quæ huic iudicio adhibenda non est; restat ut muneri boni accuratique Censoris satisfecisse dicatur, si quæ quotidie commisit scelera, quotidie ad examen reuocet, eaque suo tempore apud Sacerdotem proferenda, memoriæ bonâ fide concrediderit. Quòd si autem, uti fit sæpissimè, tractu temporis aliqua è memoriâ effugerint; illud tamen habebit solatii, securum esse posse se, bonâ à se actum fide, moralemque, id est, quæ prudenter exigì poterat, conquirendis peccatis diligentiam fuisse admotam; neque à Deo quidquam præterea requirendum: quod certè maximum est Exomologesis faciendæ leuamentum.

Itaque ubique oculos habeat Conscientia, ut vident omnia.

Istud itaque Conscientiæ, quotiescumque examini sese applicat, primo loco obseruandum est sedulò, ut sibi minimè parcat, neque quidquam dissimulet: sed ex aduerso, summè inuigilet latebris, sinusque animi omnes excutiat, scrutetur & peruestiget, ut cum Dauidè dicere possit *scopebam spiritum meum*. Et ut id non perfunctorie consequatur, mysticas Ezechielis rotas imitetur, quarum erat *totum corpus oculis plenum in circuitu*, ut ea nimirum quæ oculis passim non patent, oculos tamen non effugiant. Nam ut disertè D. Gregorius dum hunc locum commentatur, *ea que sunt in facie, sepè etiam peccatores custodire solent*. Manifesta nimirum scandala, & publica scelera, etiam nefarij quandoque eui-

26.

Ezech. 1.
v. 18.
D. Greg.
hom. 7. in
Ezech.

tant timore infamiæ perterriti; at verò addit Gregorius: *Iusti viri quia se & in eis custodiunt que in promptu & in facie non videntur, in dorsis oculos habere referuntur. Qui ergo & ea que in oculis sunt discutiunt, atque ab iis se custodiunt que latent, profectò oculos in dorsis habent.* Oculos itaque & in pedibus, & in manibus, & in oculis ipsis habeat animæ suæ studiosus obseruator, vt nihil prorsus, ne oculorum quidem coniectus nefarius sit; qui Conscientiæ oculos censuramque euadat. Oculos fanè qui perscrutentur omnia, vbique disponet is, cui salus animæ est in oculis.

§. III.

Secunda conditio Examinis est, vt inquisitio sit sincera, neque minuat peccatorum malitiam; ea perperam excusando.

27. **C**ompertis jam diligenti inquisitione animi vitij aut morbis, præsertim verò ijs quæ non sine lethali noxâ sunt sceleribus; istud vnice obseruandum est deinde, ne grauitatem commissi criminis penes se diminuat, neque sibi abblandiatur, aut nescio quos dissimulando sceleri quærat prætextus. Caussidici hæ sunt partes reo patrocinium quærere, idque aut negando factum donec probetur legitime; aut si tenetur, enormitatem sceleris minuendo. Patronum verò agere Conscientiæ non est, cui iudicis commissum est munus. Itaque prout est, ita exhibenda est res. Ita autem est, prout reipsâ Conscientiæ proponitur. Nihil igitur quidquam mutet, nihil alteret, si officio ex fide, & ex bono suo vult defungi. Etenim nulla erit, nullius, inquam, valoris deinceps gratia, quæ sceleri e mentito, fucis tecto & quasi calamistrato dabitur. Vt quid autem examen instituitur, cuius deinde nullus erit vsus, & cui nulla à Deo legitime præstanda est gratia? Rem itaque si sapit, proponat prout est res, neque sceleri quidquam per adulationem detrahat.

Examen sit sincerum

ne inualida sit à sacerdote facta gratia.

28. Ita se examen instituere fatetur Dauid. Quòd vt exponam, animaduertendum est, verbum *scopebam*, idem quod *speculabam*, Hebræis significare; ideoque cum dicit, *scopebam spiritum meum*, etiam rectè intelligi, ac si diceret, *speculabam spiritum meum*, ut est.

Conscientia sit ad instar speculi representans rem prout est.